

DEVALORIZAREA OMAGIERILOR

Vlad POHILĂ

Nu trebuie să ai „ochiul soacrei” ca să observi cum se strecoară – tot mai insistent, tot mai perfid, tot mai obraznic – o ciudată, anormală, iar în ultimă instanță, și primejdioasă tendință de a revizui valori, opere și fapte ale unor personalități de seamă ale poporului nostru. Aceste revizui, care constituie expresia celei mai banale cenzuri, se fac, cel mai frecvent (și mai eficient!) prin răstălmăciri, denigrări, ponegriri și oricum s-ar numi metodele, pînă la urmă ele sînt instrumente ale demolării pe vremuri cînd tot de edificare și de propășire ni se vorbește... Pretexte pentru demolarea valorilor ne oferă generos mult jinduia cîndva „libertate a cuvîntului (libertatea de expresie)”; ne obligă să distrugem ceea ce nu convine cuiva – așa-numita „corectitudine politică”, pe care nimeni nici nu a jinduit-o, nici nu a visat-o măcar.

Cel mai bizar e că pînă și omagierile se fac uneori, acum, pe alte criterii decît cel al valorii reale a personalității, operei, fapturii, respectiv, evenimentului. Nu ne referim la personalități sau opere din zilele noastre – acestea, pînă la urmă, mai au a trece prin sita timpului, a rezistenței la schimbările de gusturi, percepții, preferințe. (Deși... avem și la acest compartiment exemple ce pot fi considerate deja clasice prin modul cum se cenzurează, cum sînt impuse ori sînt „dirijate” anumite atitudini față de o personalitate sau alta: Paul Goma este, în această ordine de idei, și la București, și la Chișinău, un exemplu mai mult decît edificator.) Însă, gîndul nostru se îndreaptă acum exclusiv la oameni mari din trecutul nostru mai mult sau mai puțin îndepărtat, la creația lor, la ideile ce îi animau: în multe cazuri se face simțită, **acum, la început de**

secol XXI și de mileniu III, o revizuire doar ceva mai altfel decît în deceniile de stalinism sovietic, respectiv, în „epoca de aur” românească. Pentru că poate fi această „filtrare” și discretă, abia sesizabilă, dar și grosolană, adică prin recurs la severitatea legii, prin ordonanțe de urgență sofisticat numerotate, ceea ce, însă, nu schimbă de fel din esența lor.

Niște indicații cvasianonime, cunoscute mai ales celor care le-au ticluit și unei părți din „executanți” sugerează să se tacă în general în cazul unor personalități ale culturii, literaturii, artelor și istoriei noastre. Noi știam că așa ceva se întîmpla numai în primul deceniu – extrem de lung și chinuitor pentru toată românimea, și din dreapta, și din stînga Prutului – după terminarea celui de-al Doilea Război Mondial, cînd se făcea o violentă stalinizare pe linie a culturii noastre crescute în condițiile unei democrații de factură occidentală. Cine își imagina, bunăoară, în august 1989, în Basarabia, și în primele zile ale anului 1990, în toată Țara, că istoria se va repeta atît de repede și atît de docil?! Poate doar niște firi cu totul vizionare; poate, mai ales, cei care au stat mereu de pază la „ordinea moral-financiară” din societatea noastră și din toată lumea. Credeți sau nu, vă place sau nu vă place, însă realitatea este implacabilă: oricît de fardată ar fi ea în culorile modernității, interdicția de a omagia, de a face recurs la operă și chiar de a cita din anumite personalități ale strălucitului nostru trecut cultural-istoric din sec. XIX-XX se face tot mai categoric, tot mai perseverent, tot mai sfidător.

A omagia înseamnă a cinsti amintirea, bunul nume, faptele meritorii ale unui în-

aintaș sau ale unui contemporan, inclusiv sau, în primul rînd, prin evidențierea împlinirilor acestuia, prin accentuarea virtuților cu care a fost dăruit, a originalității și rezistenței în timp și spațiu a roadelor creației, activității, muncii lor. Există o largă diversitate a formelor de omagiere; cu regret, însă, nu sînt mai puține nici formele de ne-omagiere sau de compromitere a omagierii. Cineva poate crede că am „comis” în acest alineat o butadă, dar vă rog să mă credeți că nu am făcut decît să redau, extrem de succint, o tristă stare de lucruri. Doriți exemple? Poftim, avem cîtă frunză și iarbă. Astfel, „metoda” cea mai la îndemîină de a compromite o omagiere este de a trece sub tăcere o anumită aniversare sau pe protagonistul ei. Alta e de a face manifestarea cît mai... superficială, de ochii lumii, ia așa, „de dragul bifei”. Așa se organizează „conferințe” la care vorbitorii se întrec în a spune banalități; tot astfel se „amenajează” pe ziduri de clădiri cu destinație culturală diverse „expoziții de mucava” („pe hîrtie vatman”, cum se numește o categorie de expoziții de-a dreptul școlărești, de la noi, „vizitate” mai ales de ploaie, de vînt și de unii gură-casă – asta, pe lîngă organizatorii înșiși ai acestor caricaturi ale expoziției ca formă extrem de eficientă de prezentare a unei personalități, a unui eveniment, a unei opere, a unei realizări etc.). Tot astfel se țin manifestări în cadrul cărora cel omagiat este amintit în treacăt, pentru a li se oferi necuvenite onoruri fie organizatorilor, fie patronilor manifestării, fie chiar unor vorbitori.

În contextul schimbărilor ce se produc la noi în sensul desăvîrșirii ticăloșirii bunelor intenții, se înscrie și modificarea discursului general, tradițional, uman al omagierii. S-a ajuns astfel că la unele (pseudo) manifestări se încalcă o sfîntă (ce-i drept, și nescrisă) prevedere a codului omagierii: unii vorbitori, respectiv, autori de texte, scot în evidență nu atît aspectele luminoase

se ale creației, ale operei științifice sau ale eforturilor civice ale personalității sărbătorite, ci se dedau unor critici deschise sau expunerii unor amănunte biografice „picante”, discutabile, scandaloase, prin care nu fac decît să arunce semințele îndoielii, neîncrederii, suspiciunii ori chiar să pună sub semnul întrebării și calitatea operei.

În anul ce se rostogolește, iată, și el în veșnicie, 2015, au fost marcate aniversările „rotunde” de la nașterea unor personalități de seamă ale literaturii române: Luceafărul literaturii noastre – 165 de ani, Constantin Stere – 150 de ani, Lucian Blaga și Liviu Rebreanu – 120 de ani, Mihail Sadoveanu – 135 de ani. Cine a putut urmări șirul de manifestări cultural-științifice, cognitiv-instructive sau informative desfășurate la noi sub semnul omagierii personalităților literare amintite – la Academie, în universități, în licee, dar mai ales în bibliotecile publice, va deduce că majoritatea manifestărilor s-au produs la un nivel susținut, acceptabil, decent, uneori depășind așteptările auditoriului. Inclusiv pentru că la desfășurarea lor au fost antrenate persoane inițiate (istorici și critici literari, profesori de literatură, scriitori ș.a.) – pe de o parte, și persoane sincer interesate de creația scriitorilor sărbătoriți: liceeni, studenți, alți prieteni fideli ai literaturii române, pe de altă parte.

Nu a fost o excepție nici omagierea lui Mihail Sadoveanu, poate, dimpotrivă, măcar și pentru că la începutul lunii noiembrie la Sediul Central al BM „B.P. Hasdeu” a avut loc lansarea, cu destul fast, a unui volum omagial, întrunind texte cu tematică sadoveniană scrise de autori de la Chișinău, Bălți, județele Iași și Suceava. Însă un adevărat ghinion l-a urmărit pe marele Sadoveanu dacă e să privim lucrurile ceva mai larg. Și nu e vorba că aniversarea sa aduna „numai” 135 de ani de la naștere, ci pentru că „Ceahlăul prozei românești” a căzut mai de mult și mai greu sub tirul unor exacerbate revizui. Nu mai e pentru

nimeni un secret că în contextul reinterpretărilor globalist-politizate din ultimul timp, sunt expuse unor critici acerbe, însoțite de grave răstălmăciri, ba chiar și de falsificări, acerbe, cu deosebire personalități care, prin opera lor, promovează și ideea națională, credința strămoșească, omenia, demnitățile și alte calități ale conaționaliilor; umanismul și relațiile interumane și chiar relația omului cu natura fiind percepute prin cromatica specifică a neamului din care se trage – fără a le contrapune, însă, valorilor similare pe care le au alte popoare, vecine sau mai îndepărtate. Iar opera lui M. Sadoveanu, poate chiar partea ei cea mai rezistentă, mai frapantă, a fost trecută în lista scrierilor cu tentă naționalistă și mistică (a se citi: religioasă, creștin-ortodoxă). Chit că marele scriitor a fost mai curînd un cosmopolit – rar scriere sadoveniană în care să nu apară și vreun străin, vreun evreu, bunăoară, acesta, „jidovul” sadovenian fiind, de regulă, un om simpatic, purtător de calități demne de toată lauda. Chit că M. Sadoveanu a avut și de suferit din cauza aderenței sale la francmasonerie... – dacă cineva i-a pus gînd rău Maestrului, operei sale, nicio nuanță nu mai contează!

...Și astfel, recenta aniversare a lui M. Sadoveanu a fost „anticipată” de o rafală de „dezvăluiri”, de fapt, de niște articole denigratoare, împănate de inexactități și chiar de minciuni sfruntate atribuite biografiei scriitorului, în mod special, în anii de după al Doilea Război Mondial cînd M. Sadoveanu, om cu vederi de stînga, într-adevăr, s-a înregimentat în „noua intelectualitate”, făcînd, ca tot creștinul, și greșeli, compromisuri reprobabile. Culmea e că a lansat această campanie anti-Sadoveanu ziarul *Adevărul*, la care a colaborat cîndva maestrul; mai mult, a riscat să scrie pentru acest ziar care, prin anii '30 ai sec. XX, nu avea o reputație chiar nepătată, fiind considerat un organ de presă al unor suspecte forțe

de stînga, „jidovite”, potrivit limbajului din acea epocă, din care motiv numeroși scriitori afirmați – mai mărunți, la talent, decît M. Sadoveanu, evitau să accepte vreo colaborare cu străbunicul *Adevărului* ce tună și fulgeră astăzi împotriva lui Sadoveanu și a multor altor români mari prin talentul lor.

O uimitoare osîrdie de ponegrior demonstrează istoricul Lucian Boia, poate cu deosebire în volumul *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 și 1950* (București, Ed. „Humanitas”, ed. a doua, 2012, 362 p.; între timp, se spune, ar fi apărut și ediția a treia a „monografiei” – se vede că o anumită piață solicită asemenea cărți!). Despre M. Sadoveanu, acest istoric scrie cu aere de G. Călinescu: „*Mare scriitor, se înțelege*”, ca să continue însă de o manieră cu totul jdanovistă: „...dar deloc intelectual, înțelegînd prin intelectual un om al cărui material de lucru îl constituie ideile. Sadoveanu este specialist în evocarea ritmurilor lente și repetitive ale lumii naturale și ale unei societăți patriarhale, exact la antipodul unei literaturi de idei.”

Așa consideră L. Boia, un istoric, dar cu totul altfel vede lucrurile Alexandru Paleologu (1919-2005), scriitor, eseist, critic literar, disident: „*Sadoveanu a devenit scriitorul nostru cel mai intelectual de la Eminescu încoace*” (a se vedea volumul *Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu*, București, 1978). Pe cine să credem: pe un intelectual rafinat și obiectiv ca Al. Paleologu sau pe un istoric profund angajat, dependent de cei care îi asigură granturile pentru a ticlui scrieri în spirit sado-masochist, din care răzbate o intelectualitate românească jalnică, lașă, insensibilă, predispusă nativ la trădare, lăcomie, ipocrizie, alte ticăloșii? Oricare ar fi opțiunea noastră, una trebuie să fie clar: și în cazul lui M. Sadoveanu, și în alte cazuri similare, opera literară, creația artistică, activitatea științifică trebuie separate categoric de viața autorului (autorilor).

„Dacă ar fi să regret că nu am venit mai devreme pe lume, aş face-o doar pentru că nu am apucat să-i cunosc pe cei doi mari români în care Dumnezeu a turnat har din belşug: autorul Luceafărului, Eminescu, şi pe cel al Baladei pentru vioară, Porumbescu.” Putea să spună așa ceva un om „deloc intelectual”? Dar cine, în locul lui M. Sadoveanu, ar fi făcut această confesiune – dovedă a unei sensibilități ieșite din comun? Ca scriitor „în care Dumnezeu a turnat har din belşug”, ca intelectual și psiholog, M. Sadoveanu, știa foarte bine că „Sărmana făptură omenească! E capabilă de toate relele, dar în ea se găsește și comoara binelui”. Ceea ce, din păcate, nu știu sau nu vor să știe mulți din contemporanii noștri...

În campania de ponegrire a operei și personalității lui M. Sadoveanu s-a invocat de nenumărate ori o conferință a sa, dedicată Uniunii Sovietice, și romanul *Mitrea Cocor*, ca o mostră de cum se poate face o proză conform unor precepte străine, experimentul fiind într-adevăr fatal și pentru Sadoveanu, și pentru literatura română. Dar ce înseamnă acea conferință a lui Sadoveanu de la ARLUS („Asociația română de legături cu Uniunea Sovietică”), ridiculizată și de Păstorel Teodoreanu într-o epigramă caustică, față de sutele de conferințe pline de înțelepciune și blîndețe, pe care le-a ținut scriitorul la Radio București sau în diferite cluburi de elită ale intelectualității române? Ce înseamnă concesiia numită *Mitrea Cocor* față de cele aproape 100 de volume cu romane, nuvele, povestiri, note de călătorie etc., dintre care majoritatea absolută au trecut cu brio examenul scurgerii timpului și al schimbării gusturilor?

Este evident că nu se face – premeditat sau din ignoranță – delimitarea necesară între personalitate și opera lui. Chiar dacă între acestea există și posibile afinități, similitudini, intersecții, ele oricum nu pot fi identificate, cu atât mai mult, în sco-

puri denigratoare, de reducere sau chiar de excludere a valorii estetice.

Vom aminti în context că o revistă de cultură de la București, *Observator cultural*, a organizat în anul 2005 un sondaj printre cititorii din țară, cu scopul de a desemna 150 de romane românești, scrise în ultimii 150 de ani, și care continuă a fi pe placul publicului. Ei bine, în acest top, M. Sadoveanu a intrat, triumfător, cu șase romane, de a căror consistență etico-ideatică și rezistență estetică nu se mai poate îndoii nimeni! Din lista *Observatorului cultural* (de altfel, e o revistă ce nu poate fi nici cum suspectată de naționalism) fac parte: *Baltagul*, *Venea o moară pe Siret*, *Neamul Șoimăreștilor...* și alte trei, pe care vă propunem, stimați cititori, să le nominalizați Dvs., conform preferințelor Dvs.

...În una din scrierile sale memorialistice, M. Sadoveanu mulțumește cu pioșenie părinților, lui Dumnezeu, cărților din Sfînta Scriptură, lui Ion Neculce și lui Ion Creangă, considerînd că acestora le datorează afirmarea sa ca scriitor. Nu am nicio îndoială că mai există mulți oameni de bună-credință care îi vor mulțumi și lui Sadoveanu pentru că, prin Opera sa, i-a ajutat să ajungă ceea ce sunt: scriitori, jurnaliști, vrednici tați, fii, mame, nepoți și nepoate de gospodari, pur și simplu, oameni cu bun-simț și cu simțire.

De fapt, campaniile acestea de compromitere a unor opere literar-artistice, respectiv, a autorilor ei, țintesc a lovi, în primul rînd, în oamenii cu simțire și de bun-simț. Pe de o parte, se încearcă astfel a crea o stare de confuzie, incertitudine, nesiguranță („de partea cui să fiu?”; „pe cine să cred?”), care, pe scurt, se numește dezbinare. Incertitudinea, la rîndul ei, dă naștere unei „crispări”, unei stări de fals: am ajuns că unii tineri (dar și destui adulți), chiar dacă adoră poeziile lui Adrian Păunescu, se rușinează, se tem să facă publică această simpatie literară, tot așa cum

alții se tem a-și etala public simpatia față de unele personalități marcante, dar suficient de denigrate, ale istoriei românilor. În fine, prin promovarea demolărilor, se cultivă (de fapt, se adâncește) fatalul complex de inferioritate pe care și așa îl avem bine indus în cap și în suflet. „Sîntem niște pîrliți!... niște prăpădiți!... Mi-e și rușine la Paris (New York, Moscova, Berlin, Ierusalim, Budapesta...) să recunosc că sunt român!... Iată americanii sau germanii (francezii, rușii, evreii, ungurii...) – așa popoare mai zic și eu!” Asemenea lamentații vei auzi de la unii care abia de știu de Eminescu, Enescu sau Brîncuși, dar cu regret, le pot spune, mai în surdină, și alții – oricine a avut nenorocul să ajungă victimă a

politicii de denigrare, falsificare, compromitere a valorilor românești – de la muzica populară, la versul și publicistica lui Eminescu, pînă la fermecătoarele povestiri și romane ale lui Mihail Sadoveanu.

...Dar mai spunea M. Sadoveanu: „*Fericirea este în noi, niciodată în jurul nostru.*” Exact la fel e și cu înțelegerea, perceperea, aprecierea lucrurilor, fenomenelor, oamenilor: acestea, din fericire, se află mereu și în noi; iar cînd se află în preajmă, „în jurul nostru”, trebuie privite cu îngăduință, dar, în egală măsură, și cu prudență, pentru a nu regreta că ne-am pripit să judecăm pe cineva sau ceva înainte de a vedea lucrurile în ansamblul lor.